

Pěna dní

Klasický román kultovního francouzského autora Borise Viana trochu klame tělem - pro režisérku Annu Petrželkovou jde však o ideální materiál. Poetická hříčka, která se z nezávazného žertování, jímž líčí bezstarostný život francouzské intelektuální mládeže (včetně úcty k filozofovi "Jean-Sol Partrovi"), promění v drásavý příběh o tragické lásce, těžké nemoci a chudobě, vychází v ostravském Divadle Petra Bezruče na výbornou...

Petrželková se do divadla vrátila po dynamické inscenaci Shakesparova Romea a Julie tentokrát s křehčím materiálem. K poeticky "francouzské" látce ji to táhne déle: podobně laděná inscenace Jules a Jim v brněnské Redutě však ještě trpěla nedostatky, které se režisérce u Pěny dní už podařilo vyladit. Scéně vévodí obří vana a prostor uprostřed se podle potřeby mění v taneční parket nebo kluziště. Jako vždy excelentní dvojici předních hereček - Terezu Vilišovou a Sylvii Krupanskou - doplňují dvě mužské posily souboru Ondřej Brett a Josef Jelínek. Svižná, laskavá, milá podívaná.

Vojtěch Varyš / Týden

Vian rozehraný mezi mantinely

Nad ostravskou inscenací Vianova románu Pěna dní nevypočítelně odměřují čas stadionové hodiny.

Slavný román Pěna dní Borise Viana z konce čtyřicátých let je zase "na scéně". Po několika pokusech v devadesátých letech se do něj čeští divadelníci opět zamilovali - shodou náhod francouzskou předlohu adaptovala během tří týdnů po sobě dvě divadla. Po Jiřím Havelkovi, který podle Pěny dní připravil inscenaci v pražské La Fabrice, si jej vybrala dramaturie ostravského Divadla Petra Bezruče. Dramatizaci připravil Petr Maška, režírovala Anna Petrželková, jejíž hravě výtvarný režijní rukopis si se surreálnou poetikou románu rozumí zcela nenuceně.

Napůl snový příběh dvou mileneckých dvojic, jednoho sluhy a jedné myšky zasadila spolu se scénografkou Lucíí Labajovou na zvláštní zimní stadion: na jevišti je "ledová" plocha, za bílomodrými mantinely se zvedá prudká dvoustupňová dřevěná tribuna zvolna přecházející v byt s vanou a hnědou tapetou se zlatým dekorem. Na stěně bytu visí obvyklé stadionové propriety - tlampače a obří hodiny, které (poněkud nevypočítelně) odměřují čas.

Láska, smrt, Ellington

Čas je přesně tím, čeho se hrdinům Pěny dní nedostává. Zhýčkaný bonviván Colin (Ondřej Brett) se rychle seznámí, rychle zasnoubí a rychle ožení s krásnou Chloé (Tereza Vilišová) - ona však záhy onemocní a rychle chřadne. Colin za nákladnou léčbu utratí celé své jmění, až nakonec nezbývá ani na důstojný pohřeb. Jejich přátelé Alise (Sylvie Krupanská) a Chick (Josef Jelínek) by se chtěli vzít, jenomže on místo toho propadá své posedlosti dílem filozofa Jean-Sol Partra, uzavírá se před Alise a všechny peníze padnou na všemožná vydání Partrových knih. A Nicolas (Lukáš Melník) - syntéza anglického osobního sluhy a francouzského kuchaře s rozježeným knírkem - při pohledu na to všeobecné neštěstí ze dne na den zestárně snad o padesát let.

Pěna dní lze číst jako příběh o konci dětské bezstarostnosti, jak ji interpretuje Havelka v pražské inscenaci. Ta ostravská funguje trochu jinak (už proto, že její interpreti jsou přinejmenším o deset let starší než pražští konzervatoristé) - spíše je trefným odrazem doby. Do zprvu pozitivního "snu" prosyceného luxusem, láskou a hudbou Duka Ellingtona se v podobě noční můry prodírá současnost.

Když se zchudlý Colin uchází o zaměstnání v marné snaze získat dost peněz na další léčbu Chloé, setkává se s urputným manažerem (Dušan Urban v jedné ze svých několika rolí), který hledá "motivované, oddané mladé pracovníky", již budou práci věnovat veškerý čas a nebude jim vadit, že nejspíš nedostanou zapláceno. A když se Chick vyhýbá placení daní, přichází o své milované knihy v exekuci. Čtveřice nepraktických intelektuálů se ocitla ve světě, v němž ztratila své místo.

Hluboko v pění

V Divadle Petra Bezruče už dávno nepřekvapuje výtečné herectví a schopnost udržet zvolenou stylizaci - v tomto ohledu soubor skvěle doplnil i nově příchozí Josef Jelínek, pro nějž je Chick vůbec první velkou rolí na této scéně. Režisérka Anna Petrželková zahrnuje obecenstvo spoustou nápaditých metafor a obrazů, jimiž coby symbol nemoci hrdinky Chloé prostupují nejrůznější podoby květu.

Ostravská Pěna dní v ellingtonovském rytmu je o poznání hlubší, než se na první pohled jeví. Pocit tísnivosti jí prostupuje podobně, jako když Colina a Chloé na okraj jeviště tlačí přibližující se mantinel a závěrem zní nehladivý acid jazz.

Michal Zahálka / Hospodářské noviny / č. 006, 9. ledna 2013

Pěna dní sype sny i květy a nechává exekutory vraždit

Z hlediska příběhu i formy je nejznámější román Borise Viana natolik inspirativní, že i řadový a nenápaditý režisér by mohl na základě Pěny dní vytvořit působivou inscenaci. To však není případ Anny Petrželkové, kterou je možné označit za nejnadanější současnou režisérku mladé generace.

V ostravském Divadle Petra Bezruče si její talent a zručnost vyzkoušeli už před více než rokem, kdy měla premiéru inscenace Romeo a Julie. S Pěnou dní Petrželková postoupila ještě o krok dále. Je však třeba uvést, že své schopnosti ukazuje i ve výběru spolupracovníků - v případě Pěny dní to byl autor dramaturgie Petr Maška a scénografka Lucie Labajová, kteří odvedli nadprůměrnou práci.

Práce, nuda, nemoc

Petr Maška využil hlavní dějové linie Vianova románu a scénář postavil na zobrazení životních osudů dvou mladých přátel - Colina, bohatýrského snílka, pro kterého je práce synonymem pro smrt všech duševních procesů, jež jsou podstatou lidství, a Chicka, inženýra ubíjeného nudnou a finančně nedostatečně oceněnou prací, jenž svou nespokojenost se životem léčí prostřednictvím stále většího vzdalování se od reality a ponořování se do světa stvořeného z knih a zbožňování filosofa Jean-Sol Partra.

Jevištní příběh je postaven na vývoji jejich vztahů s krásnými a oduševněnými dívkami Chloé a Alise a krutém konci jejich společného snu o šťastném životě. Colin se musí vyrovnat se smrtelným onemocněním své ženy a její smrtí, zatímco vztah Chicka a Alise ztroskotá na jeho vzrůstajícím fanatickém obdivu ke svému hrdinovi. Alise neustálý boj o minimální pozornost dožene k zoufalému činu. Srdcerváčem zabije zmíněného filosofa a podpálí všechna knihkupectví ve městě, aby si její přítel už nikde nemohl koupit žádnou z Partrových knih. Na jednom ze spálenišť naleznou její mrtvolu. Chick má podobný osud - zemře rukou násilnických exekutorů.

Vianův román však není primárně založen na tomto hrubě a realisticky popsaném ději, ale na zobrazení fantazijního a předem neodhadnutelného světa, stvořeného z autorových životních radostí i bolestí, z poeticky laděných vizí, a na zdánlivě nesmyslném propojování různorodých obrazů.

Ne náhodou byl Boris Vian členem Parafyzického kolegia a velkým obdivovatelem groteskní a sladkobolné poetiky Alfréda Jarryho. Pěna dní je příběhem, v němž se lidé a svět řídí podle vlastních pravidel, nerespektujících žádné morální zvyklosti ani přírodní zákony, světem složeným ze směsice „krutého a něžného“, jak je Pěna dní popisována na plakátu inscenace.

Chloé umírá kvůli květinám, které miluje ze všeho nejvíc, neboť jí v plicích roste leknín. Colin, toužící svůj život strávit zbožňováním a opečováváním Chloé, musí kvůli velkým peněžním vydáním na nákup květin začít pracovat, a odhodit tak svou víru a hodnoty.

Chloé a Alise ve vaně

Věrnému zobrazení Vianova světa nepomohl jen scénář, ve kterém postavy často jednájí podle běžných měřítek nesmyslně či neuvěřitelně, ale také scénografie Lucie Labajové a kostýmy Evy Jiříkovské, dohromady tvořící okouzující vizuální obraz. Došlo k propojení dvou nároků na scénu, které je na častých jevištích bohužel výjimečné. Lucie Labajová propojila svou vizi jednoduchého a hravého prostoru lahodícího diváckému oku s nároky hereckých akcí.

Do vyvýšeného pozadí umístila nenápadnou modrobílou vanu, zbytek jeviště ohraničila mantinely ve stejných barvách. Herci tak mohou využívat obou hracích prostorů, vzájemně je propojovat i zaměňovat, diváci si naopak mohou děnit na jevišti prostřednictvím variability scény vykládat různým způsobem. Například rozhovor během bruslení se podle realisticky založeného diváka může odehrávat na reálném kluzišti, zatímco divák hlouběji vnímající fantazijní odkazy může sledovat a vnímat tuto scénu, ve které se bruslí ve vaně, jako snově vystavěnou.

Jedním z nejsilnějších momentů, ve kterém se ukázala precizní spolupráce režie, scény i herců, je dialog mezi těžce nemocnou Chloé a Alise. Do středu jeviště je přivezena další vana, ve které Chloé leží, zatímco Alise stojí u vany v pozadí. Emocionální síla výstupu, podpořená synchronizovanou akcí zasypávání Alise květinami, vypovídá nejen o herecké souhře, ale i o promyšlené režijní koncepci.

Je obtížné a možná i zbytečné popisovat herecké kvality souboru Divadla Petra Bezruče, složeného z výjimečných a různorodých herců. Spíše bych ocenila schopnost režisérky s tímto souborem pracovat, neboť dokázala posunout některé herce novým směrem. Především Sylvie Krupanská v roli Alise přešla od vesměs ironizujícího pojetí postavy ve většině svých rolí na vážnější tóninu a zobrazila mladou dívku cele se obětující vztahu se sobeckým Chickem v tragickém vyznění, vedoucím až k její smrti.

Pěna dní se také stala velkou hereckou příležitostí pro Ondřeje Bretta v roli Colina a Terezu Vilišovou jako jeho manželku Chloé. Zobrazení příliš idealistického a příliš naivního páru, alespoň z pohledu nároků dnešního světa, se ujali se vši nonšalanci a grácií, dokázali využívat i svých darů vnější krásy, splňujících naše představy o dokonalém páru.

Pěna dní je těžkým úkolem pro recenzenta, neboť jí nelze nic jiného chválit. Je jedním ze dvou nejvýraznějších děl Anny Petrželkové z minulé sezony - tím druhým je Tichý Tarzan v Divadle Husa na provázku, jež má mnoho společného s Pěnou dní nejen co do poetiky, ale i kvality. Doufejme, že se jméno této výrazné režisérky objeví v nominacích na Ceny Alfréda Radoka.

Bylo by to nejen ocenění práce mladé generace, ale i kvalitního divadla. Je škoda, že v posledních letech začíná platit pravidlo „za dobrým divadlem jezděte do regionů“. Naštěstí obě zmiňovaná divadla v Praze často hostují, Divadlo Petra Bezruče nejčastěji v Divadle v Celetné, tak doufejme, že se brzy dočkáme i pražské premiéry Pěny dní.

Dana Jará / aktualne.cz / 22. ledna 2013
